

«Сейфуллин оқулары-18(2): «XXI ғасыр ғылымы – трансформация дәуірі» Халықаралық ғылыми-практикалық конференция материалдары = Материалы международной научно-практической конференции «Сейфуллинские чтения – 18(2): «Наука XXI века - эпоха трансформации» - 2022.- Т.1, Ч.III. - Б.213-216.

АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ МАҚСАТЫНДАҒЫ ЖЕРЛЕРДІ ТИІМДІ ПАЙДАЛАНУ ҮШІН СТАТИСТИКАЛЫҚ ТАЛДАУ

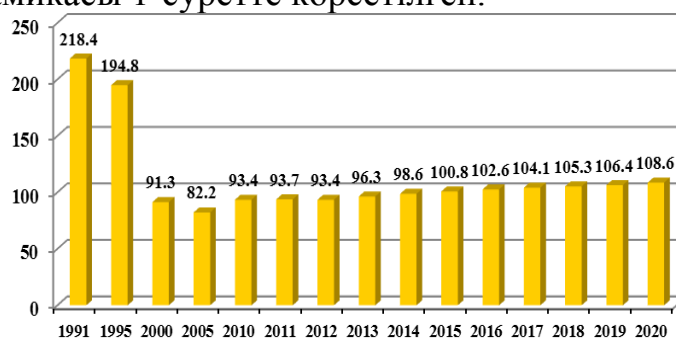
Унышева Н.К., 1 курс докторанты

С. Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық университеті, Нұр-Сұлтан қ.

Қазіргі таңда ең өзекті мәселелердің бірі - пайдаланылмай жатқан ауылшаруашылық жерлерін айналымға тарту. Ауыл шаруашылығы жерлерін пайдалану тиімділігін арттыру өте маңызды, себебі мемлекеттің тұрақтылығы мен өркендеуінің негізі экономикалық фактор болып табылады.

1990-шы жылдардың басында жер қатынастарын қайта құруды ұйымдастырғаннан кейін ауылшаруашылық жерлері дұрыс пайдаланылмай қалды. Өкінішке орай, ауылшаруашылық жерлерін мемлекет меншігінен басқа меншік нысандарына беру тез, тиімді нәтиже бермеді. Қазіргі уақытта ауылшаруашылық жерлерін пайдаланудың жағдайын қарастырып, оларды тиімсіз пайдалану себептерін анықтаймыз. Қазақ Республикасының құрылымында ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлер ауданы 108,6 млн. гектарды немесе пайдаланылатын жердің 41,3% - ын құрайды және өткен жылмен салыстырғанда алаң 2,2 млн. гектарға ұлғайды.

Республика бойынша ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлер алаңының динамикасы 1-суретте көрсетілген.

Сурет 1. Ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлер алаңының серпіні

1991-2020 жылдары ауыл шаруашылығы кәсіпорындарын реформалау кезеңінде республика бойынша ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлердің ауданы 136,2 млн. гектарға қысқарды, бірақ кейіннен осы санаттағы жерлердің алаңы жыл сайын өсіп, оның жалпы ұлғаюы 2005 жылдан бастап 2020 жылға дейін 26,8 млн. гектарды құрады.[1-3]

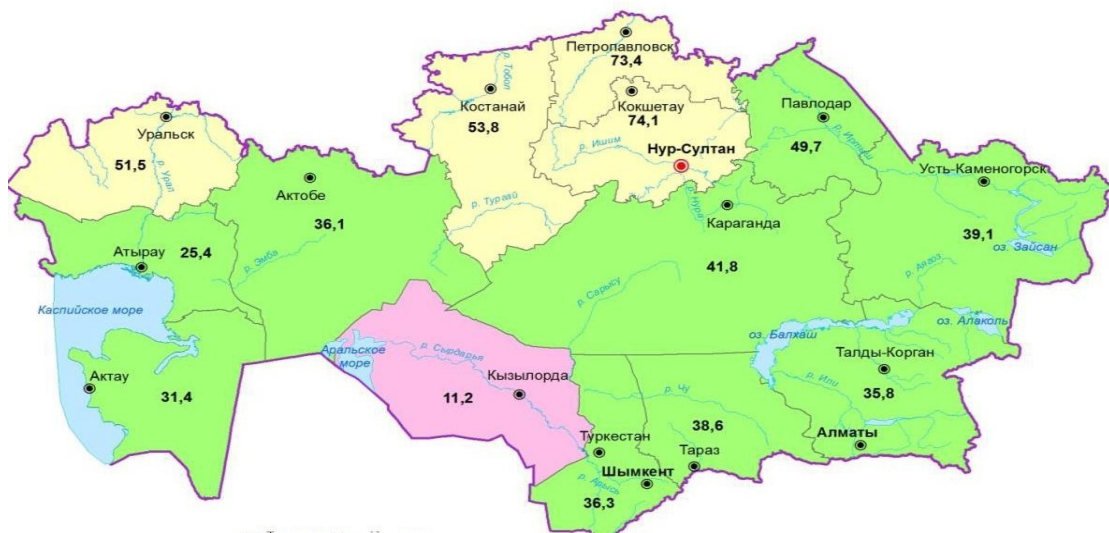
Кесте1. Қазақстан Республикасының ауыл шаруашылығы алқаптарының құрылымындағы ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлердің үлес салмағы

<i>Алап атауы</i>	<i>Барлық аудан</i>	<i>%</i>
<i>Ауыл шаруашылық алаптары</i>	<i>214.35</i>	
<i>оның ішінде:</i>		
<i>Егістік, барлығы</i>	<i>26.32</i>	<i>11,4</i>
<i>сонымен қатар суландырылған</i>	<i>1.71</i>	<i>0,8</i>
<i>көпжылдық көшеттер</i>	<i>0.14</i>	<i>0,1</i>
<i>тыңайма</i>	<i>3.84</i>	<i>1,8</i>
<i>шабындық, барлығы</i>	<i>4.89</i>	<i>2,3</i>
<i>жайылым, барлығы</i>	<i>179.13</i>	<i>83,6</i>
<i>Барлығы</i>	<i>214.35</i>	<i>100</i>

1-кестеде келтірілгендей жоғары үлес салмақты 83,6 жайылым алып жатыр.

Облыстардың жер қорларындағы ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлердің үлес салмағы 2-суретте көрсетілген.

Облыстардың жер қорларындағы ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлердің үлес салмағы, %

Мұндағы: қызғылт түс 25 пайызға дейін, жасыл 25тен 50ге дейін, сары 50ден аса ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлердің үлес салмағы көрсетілген.

Ауыл шаруашылық жерлерін пайдалану жаһандық және жергілікті сипатта болады. Барлық экономикалық салалардың көрсеткіштерін назарға алу, сондай-ақ барынша тиімді нәтиже алу үшін жер ресурстарын бөлу маңызды. Жергілікті қатынаста бұл проблема а/ш жерлерін тек белгілі бір сала деңгейінде пайдалану тиімділігін шешуді көздейді [4]. Жаһандық мақсат -

Ресей Федерациясы одағындағы және Қазақстан Республикасындағы барлық экономикалық факторлардың көрсеткіштерін назарға алу.

Қазіргі уақытта ауылшаруашылық жерлерінің басым көпшілігі өндіріспен айналыспайды, өйткені меншік иесі мемлекеттік кадастрлық тіркеуде рәсімделуі және құқықтар тіркелуі керек. Көптеген кәсіпорындар үшін қаржылық жағдайы нашар болғандықтан, бұл талаптарды қанағаттандыру іс жүзінде мүмкін болмайды. [5]

Жерді ұтымды пайдалану көбінесе алаптардың дұрыс жіктелуіне байланысты: санаттарға, жерге, оның сапасы мен меншік нысандарына сәйкес. Ауылшаруашылық жерлерін тексеру процесі меншік иелерін, жалға алушыларды, өндірістік қызметпен айналысатын жер қызметкерлерін анықтауға ықпал етеді. Мақсаты бойынша пайдаланылмайтын, 20– 25 миллион гектарды құрайтын жер үлесі жеке меншік иелері арасында тіркелген, 1,5 миллион гектарға жуық жер жеке, 128 заңды және жеке тұлғалар болып табылады. Олардың негізгі бөлігі оңтүстік өңірлерде тіркелген, оған жайылымдар мен егістік жерлер кіреді. Ауыл шаруашылығы жерлерінің талап етілмеуінің себебі негізінен ауыл шаруашылығы жерлерін қайта бөлудің және пайдаланудың төмен деңгейімен бұзылған экономикалық шығу тегіне ие. Пайдаланылмаған жерді анықтаудың тиімді құралы ауылшаруашылық жерлерін зерттеулермен бірге ауылшаруашылық жерлерін қашықтықтан бақылау жүйесін құру болып табылады.

Субсидия түрінде ауылшаруашылық өндірісіне мемлекеттік қолдауды арттырмай, ауылдың демографиялық проблемасын шешпей және санитарлық нысандардың көмегімен ауылдық аумақтарды ұйымдастырмай, елдің инфрақұрылымын құрып, жергілікті тұрғындар үшін жұмыс орындарын құрмай ауыл шаруашылығын көтеру мүмкін емес. [6]

Жоғарыда айтылғандардың негізінде келесі қорытынды жасауға болады:

- мемлекеттік қолдау нормативтерін белгілеу;
- инвесторларды тарта отырып, жерді игеру бойынша схемалар мен жобаларды әзірлеу;
- жер бедері мен ландшафтын ескере отырып, ауыл шаруашылығы мақсатындағы жерлердің аумағын шаруашылық ішкілік ұйымдастыру жобаларын жүзеге асыру, егіншіліктің қазіргі заманғы жүйелерін және ғылыми негізделген ауыспалы егістерді енгізу және игеру;
- жердің сапалық жай-күйі мен пайдаланылуына мониторинг жүргізу және талдау, теріс процестердің дамуын болжау;
- тыңайған жерлерді пайдалану бойынша іс-шараларды әзірлеу.
- жердің саны мен сапасы туралы деректер базасын құруда ГАЗ технологияларын пайдалану;
- ауыл шаруашылығы жерлерін алқаптардың түрлері бойынша есепке алу (ортофотопландарды дешифрлеу)

Жер ресурстарын басқарудың сапалы жүйесін қалыптастыру үшін жердің параметрлері туралы өзекті және шынайы мәліметтерді қамтитын ақпараттық деректер базасын құру қажет.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Земельный кодекс Республики Казахстан [Электронный ресурс]// URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/K030000442>
2. Ерасылова А. Преимущества интеграционных процессов в рамках ЕАЭС для развития аграрного сектора Казахстана [Текст] / Проблемы агрорынка. -2017. - №1. -С.34- 43.
3. Обзор сельского хозяйства Казахстана. Ноябрь 2018. [Электронный ресурс]//URL:https://halykfinance.kz/download/files/company_agr2018.pdf
4. Шагайда Н.И. Вовлечение неиспользуемых земель в сельхозоборот: плохое качество институтов.// Аналитический вестник. - №24. -С.66-72.
5. Сводный аналитический отчет о состоянии и использовании земель Республики Казахстан за 2019 год [Электронный ресурс] [Текст] / Нур-Султан. 2020. - URL: http://cawaterinfo.net/bk/land_law/files/kz-land2019.pdf
6. <https://www.scopus.com/sourceid/21100817122> Hill A.E., Ornelas I., Taylor J.E. Agricultural labor supply Annual Review of Resource Economics 13, - 2021. – P .39-64.